

UDK 811.112.2-05 Hundsnurscher, F.

81'27

Pregledni članak

Primljen 30.6. 2011.

Prihvaćen za tisak 12.12. 2012.

Klara Bilić Meštrić

Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji

Gramatika dijaloga: teorijski prikaz

Ovaj rad nastoji prikazati teoriju gramatike dijaloga njemačkog lingvista Franza Hundsnurschera. U prvom dijelu rada predstavljeni su osnovni pojmovi i postavke gramatike dijaloga, njezin odnos prema generativnoj gramatici i teoriji govornih činova, a drugi se dio rada bavi pitanjem (što ga postavlja sam Hundsnurscher) predstavlja li teorija dijaloga novu paradigmu u lingvističkim istraživanjima. U zaključnom dijelu autorica daje kritički osvrt na gramatiku dijaloga.

Ključne riječi: dijalog; gramatika dijaloga; govorni čin.

1. Uvod

U ovom se radu nastoji prikazati jedan pristup u proučavanju jezika - gramatiku dijaloga njemačkog lingvista Franza Hundsnurschera.¹ Rad se temelji na brojnim člancima objavljenim u zborniku Hundsnurscherovih radova *Studien zur Dialoggrammatik* (2005) te na članku *Principi gramatike dijaloga* iz dvojezičnog englesko-njemačkog zbornika *Teorijski pristupi analizi dijaloga* s konferencije Međunarodne organizacije za analizu dijaloga (IADA) održane u Chicagu 2004.

U prvom dijelu rada upoznat ćemo se s osnovnim pojmovima i postavkama teorije dijaloga, njezinim odnosom prema generativnoj gramatici i teoriji govornih činova, a u drugom dijelu pitanjem, koje postavlja sam Hundsnurscher, predstavlja li

¹ Franz Hundsnurscher je profesor emeritus na Odsjeku za germanistiku Sveučilišta u Münsteru. Dva središnja predmeta njegova rada su semantika i dijalog. Objavio je brojna djela iz teorije dijaloga.

teorija dijaloga novu paradigmu u lingvističkim istraživanjima. U zaključnom dijelu ovog rada pokušat ćemo se kritički osvrnuti na gramatiku dijaloga.

2. Osnovni pojmovi i postavke

2.1. *Dijalog*

Riječ dijalog višeznačna je i njezino se značenje mijenja ovisno o paradigmi kojom joj pristupamo. Jedan od najvećih teoretičara dijaloga, Mihael Bahtin, smatrao je kako je cijeli jezik dijaloški oblikovan, misleći pri tome na činjenicu da svaka riječ sudjeluje u povijesti bogatih intertekstualnih odnosa kojima je povezana s drugim riječima (Bahtin 1981). Ova misao odzvanja i u Derridinoj *différance* (1968), a ističu ju i Burbules i Bruce (2001) te nadograđuju ideju prema kojoj ljudi ne samo što koriste jezik nego je on već korišten te ima povijest koja nadilazi pojedinačne uporabe. Dakle, svaka nova uporaba jezika predstavlja sjecišnu točku mnogostrukih povijesno utemeljenih diskursa stoga je u svakom iskazu prisutan dijaloški element, pa čak i unutarnjim mislima.

Bahtinov pristup dijalogu služi u ovome tekstu kao ilustracija kompleksnosti pojma. Mi ćemo ovdje pojam dijaloga poimati u najužem smislu riječi (bez njegove filozofske pozadine koja ga stavlja u mnogo širu perspektivu). Za dijalog ćemo uzeti osnovnu definiciju prema kojoj se on odnosi na razgovor dvoje ili više ljudi, onako kako na njega gledaju Franz Hundsnurscher i Edda Weigand „kao na verbalnu interakciju s namjerom dolaska do određenog cilja kroz seriju poteza (moves)“ (Berlin 2004).

2.2. *Gramatika dijaloga i generativno-transformacijska gramatika*

U članku iz 2004. *Principi gramatike dijaloga* Hundsnurscher ističe kako se gramatiku dijaloga može promatrati u svjetlu generativno-transformacijske gramatike s obzirom na to da se ona može analizirati na istoj osnovi kao što je to Chomsky učinio za sintaksu. Kao što je koncept dobro oblikovanih rečenica (*well-formedness*) u središtu u generativne gramatike, tako je i za teoriju dijaloga ključan koncept dobro oblikovanih dijaloga te njihova dubinska struktura - pravilan slijed određenih govornih činova za određenu komunikacijsku svrhu. Iako gotovo i ne postoje dva posve identična dijaloga na razini *performancea*, dakle u jezičnoj uporabi, Hundsnurscher smatra kako većina dijaloga ima sličnu dubinsku strukturu i da ovjereni dijalozi održavaju komunikacijski kanal prohodnim dok se kod neovjerenih prekida komunikacija.

Dubinski dijalozi, dakle, predstavljaju određene matrice/strukture dijaloga čiji oblik ovisi o dijaloškoj funkciji, a koje možemo naći u pozadini svih dijaloga. U osnovi razlikujemo dvije osnovne funkcije - konvergentnu (slaganje) i divergentnu (razilaženje) te nekoliko osnovnih matrica unutar ove glavne podjele, koje ćemo poslije detaljnije objasniti.

Hundsnurscher smatra i da je razina *performancea* u analizi dijaloga izlišna, odnosno kako se iscrpnom analizom stvarnih razgovora „ne ide nikamo“ jer u tom slučaju „ne postoji nekakav razrađeni metodološki okvir te nam nije jasno na što trebamo gledati pri analizi dijaloga.“ (2007: 61). Ova se opaska najvećim dijelom odnosi na konverzacijsku analizu (čiji su predmet proučavanja stvarni razgovori), čije je nedostatke Hundsnurscher iscrpno analizirao u članku *Some remarks on the development of dialogue analysis*, o kojem će biti riječi nešto poslije.

Glavni zadatak svake lingvističke teorije, pa tako i teorije dijaloga, Hundsnurscher vidi u otkrivanju struktura koje leže u osnovi uporabe jezika. Kao i u generativnoj gramatici, i ovdje je riječ o gledanju na govor kao na ponašanje (djelatnost) upravljano određenim pravilima.

U članku „Characterising speech“ (2005: 57–68) Hundsnurscher detaljno prikazuje pristup gramatike dijaloga kao model uspoređan s Chomskyjevom generativnom gramatikom. Uspostavlja se veza između binarnih pojmova riječ/rečenica, govorni čin/konverzacija u kojoj se govorni činovi sagledavaju kao gradivne jedinice u konverzaciji, baš kao što su riječi gradivne jedinice u rečenici. Ova se paralela ne povlači na osnovi njihova kategorijalnog statusa, nego na osnovi njihovog relacijskog/suodnosnog statusa. Isto kao i kod riječi, koje će na osnovi svojih sintaktičkih i semantičkih osobina zauzeti određeno mjesto u rečenici te će njihova funkcija proisteći iz odnosa prema cjelini, razlikujemo i govorne činove čiji odnosi zapravo upravljaju njihovim slijedom, odnosno određuju konverzaciju.

Uspostavom ovih relacija Hundsnurscher nudi model konverzacijske strukture kao ulančavanje sljedova koji se sastoje od pojedinačnih govornih činova ili njihovih nizova. Pojedinačni govorni čin, kao izolirana riječ u rečenici, samo je dio konverzacije stoga je važno analizirati njihov odnos kao pojedinačnog prema cjelini kako bi se on zaista mogao uspostaviti kao funkcionalan konstituent.

Hundsnurscher uvodi sintagmu „obraci ovjerenih/dobro oblikovanih dijaloga“ prema kojoj se dobro oblikovani dijalozi određuju na osnovi postizanja komunikacijskog cilja te struktura koje vode tomu cilju, a moguće ih je navesti u lingvističkom opisu (2005:). Ovisno o vrsti dijaloga (planiranje, poduka, prodaja, pregovori...) mijenjaju se dijaloški obrasci, koji posjeduju svoju unutarnju strukturu u kojoj

su određeni potezi sustavno povezani sa specifičnim komunikacijskim ciljem.

Kao što Chomsky zagovara jezičnu kompetenciju, tako Hundsnurscher brani komunikacijsku kompetenciju. Chomsky, naravno, ovdje misli na sposobnost proizvodnje gramatičkih/ovjerenih rečenica: „Ova se kompetencija može prikazati, jednim dijelom, kao sustav pravila koji možemo nazvati gramatikom nekog jezika“ (Chomsky 1964) dok Hundsnurscher proširuje gramatiku nekog jezika na komunikacijsku kompetenciju, oslanjajući se na Wittgensteinovu misao da je „jezik proces koji se odvija prema jasnim pravilima“ (Wittgenstein 1974: 68).. Na taj način, analizirajući komunikaciju kroz pragmatičnu paradigmu, dolazimo do zaključka: „Korištenje jezika je ljudsko djelovanje u obliku govornih činova i dijaloga te se ono promatra kao nadgradnja urednog slijeda osnovnih/skrivenih struktura prema određenim pravilima“ (Hundsnurscher 2005: 68). U dihotomiji *competence/performance* gramatika dijaloga stvarne razgovore, dakle ono što Chomsky svrstava u razinu *performancea*, kako smo već naveli, smatra izlišnim jer se oni teško mogu metodološki usustaviti.

2.3. Gramatika dijaloga i pragmatika

Od posebnog je značenja za gramatiku dijaloga teorija govornih činova, odnosno lingvistička pragmatika, jedina od triju velikih grana lingvistike (uz semantiku i sintaksu) koja zapravo uzima u obzir i vezu između jezičnog znaka i izvanjske realnosti, govornike jezika te cijeli uporabni kontekst koji utječe na proizvodnju značenja. Drugim riječima, predmet proučavanja pragmatike mnogo je širi od onog sintakse ili semantike, jer uključuje i ono što govornici žele reći (iako to možda nije vidljivo na sintaktičkoj i semantičkoj razini) (Yule 2006). Glavni predstavnici ovog područja, čija je važnost za lingvistiku neupitna, svakako su John Langshaw Austin, Herbert Paul Grice i John Searle.² Misao J. R. Firtha „reći nešto, znači nešto učiniti“ (u Joseph, Love i Taylor, 2001: 92) sažima bit cijele ove paradigme, a Austina najviše zanima koja se radnja može izvesti oblikom kojim je nešto rečeno (ibid). Zahvaljujući njima danas razlikujemo komunikativnu (tzv. ilokutivnu) snagu iskaza i sadržaj iskaza, i na osnovi to dvoje ostvarujemo komunikaciju te govorimo o govornim činovima. Važno je naglasiti da se gramatika dijaloga i svojim terminološkim aparatom i filozofskim okvirom najvećim dijelom oslanja na radove iz područja pragmatike, a posebno na teoriju govornih činova, čiji doprinos Mitchel Green u svom članku „Speech acts“ (2010) vidi u pristupu jeziku koji ne služi samo za

² Njih su trojica bili pobornici filozofije svakodnevnog govora, rad im se uvelike oslanjao na Wittgensteinove uvide. Djelovali su 40-ih i 50-ih godina prošlog stoljeća na Sveučilištu Oxford. Searle, Austinov student, zaslužan je za teoriju govornih činova kakvu danas poznajemo.

opisivanje stvarnosti nego kao pojavi koja ukida granice između filozofije jezika, filozofije djelovanja, filozofije uma pa čak i same etike.

2.4. Osnovne razlike između teorije govornih činova i gramatike dijaloga

Austinov se i Searlov model govornog čina sastoji od određenih komunikacijskih uvjeta, oblika iskaza, ilokucije i perlokucije. Teorija dijaloga, kako je vidi Hundsnurscher, oslanja se na teoriju djelovanja koja potječe od Aristotela, a čija tradicija traje do danas (Hundsnurscher 2007) i u osnovi njegov model razlikuje djelovanje/čin koje se sastoji od uvjeta djelovanja, načina djelovanja i ciljeva djelovanja.

Osnovna razlika koju iznosi Hundsnurscher polazi od samih uvjeta komunikacije, odnosno u teoriji se dijaloga polazi od toga da u govornom činu sudjeluju dva govornika – govornik 1 i govornik 2 koji se smjenjuju u svojim iskazima (oni se odvijaju naizmjenice). Dakako, možemo govoriti i o solilokvijima, ali i u tom se slučaju govor može analizirati kao dijalog (pitanje koje također ima dugu tradiciju koja uključuje Augustina, Hegela, Kierkegaarda, Goethea, Bahtina i niz drugih mislilaca).

Druga se razlika odnosi na ono što se smatra govornim činom. U teoriji govornih činova (Austin i Searle) glavnom se jedinicom govornog čina smatra rečenica, a u dijalogu iskaz može biti na nižoj ili višoj razini od rečenice. Primjeri za nižu razinu su rječice poput – *aha, da, ma ne, ne, zašto...* Hundsnurscher ovakve riječi naziva minimalnim pomacima (*minimal moves*), a razlikuje još i grozdove iskaza koji se sastoje od više rečenica koje on naziva složenim pomacima (*complex moves*) ili umetnutim monolozima (*embedded monologues*).

Treću razliku čini odnos oblika iskaza prema tipu govornog čina, odnos koji Hundsnurscher često ističe u svojim djelima i kao zadatak stavlja pred gramatiku dijaloga – kakvi se sve oblici iskaza mogu upotrijebiti za određene govorne čine. Na primjer, zahtjev upućen nekome da ode nekamo možemo formulirati na sljedeće načine:

- (1) a. *Moraš otići tamo.*
- b. *Bi li ti bio problem da odeš tamo?*
- c. *Zahtijevam da odeš tamo.*
- d. *Lijepo bih te zamolio da odeš tamo.*
- e. *Zar nisi još otišao tamo?*

f. *Samo odi tamo.*

Sljedeća je bitna razlika u težištu pojedine teorije; dok je u teoriji govornih činova težište na ilokuciji, u teoriji dijaloga najvažnija je perlokucija jer u dijalogu nije samo bitno međusobno razumijevanje i ono što je govornik htio reći nego je jednako tako važan i učinak koji razgovor ima na sudionike. Opći cilj svakog dijaloga nekakvo je razumijevanje koje govornik 1 želi postići kod govornika 2 i obratno: „Only by explicit reaction on the hearer’s part can Sp1 be sure what his partner thinks of his verbal act and whether or not Sp2 will agree“ (Hundsnurscher 2007: 63).

U analizi razlika, Hundsnurscher („Some remarks on the development of dialogue analysis”, 2005: 41–54) ističe rad filozofa Nicholasa Reschera, koji se bavi teorijom djelovanja i daje nam njegov kanonski opis čina/djelovanja iz 1967. Rescher postulira pet deskriptivnih elemenata činova s odgovarajućim vodećim pitanjima:

1. Agens (tko je nešto učinio?)
2. Tip čina (što je učinio?)
3. Modalnost (kako je nešto učinio?)
4. Mjesto (u kakvom kontekstu?)
5. Razlog (zašto?)

Hundsnurscher smatra kako povezivanjem ovih elemenata s lingvistikom neke stvari možemo vidjeti u novom svjetlu, tako da se sad postavlja pitanje kakav je odnos govornika i čina, odnosno onaj tko govori zapravo ima punopravnu važnost u lingvističkom kodiranju kao i ono što se izriče. Tip čina upućuje na ilokuciju - što je netko učinio. Tip čina Hundsnurscher raščlanjuje na različite razine - od općenite do posve konkretne - one individualnog govornog čina. Razine se uprizoruju u sljedećem primjeru:

1. upozoriti nekoga,
2. upozoriti nekoga na nešto,
3. upozoriti Petra na utapanje,
4. upozoriti Petra na opasnost od utapanja u Dunavu³

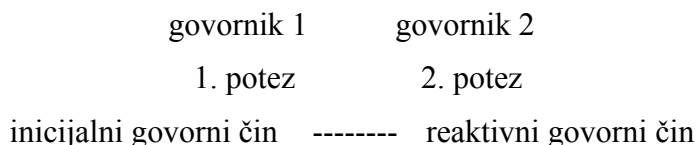
³ Ove rečenice predstavljaju i dobru ilustraciju problematike oko *konverzacijske analize* kojoj H. zamjera da u obzir uzima samo individualnu razinu govornog čina.

Na ovom primjeru, Hundsnurscher jasno oblikuje svoju kritiku konverzacijske analize; on smatra kako konverzacijsku analizu isključivo zanima individualna razina govornih činova dok se gramatika dijaloga bavi dubinskim strukturama u jeziku - dakle matricama/modelima koji leže u pozadini svih dijaloga.

2.5. Model minimalne dijaloške strukture

Hundsnurscher na temelju ovog osnovnog okvira radnje nudi model za dijalošku interakciju:

Slika 1. Model minimalne dijaloške strukture⁴

Autor razrađuje Model minimalne dijaloške strukture (Slika 1) na temelju ključnih termina – komunikacijskog cilja i reakcije govornika 2. Komunikacijski se cilj razotkriva u inicijalnom govornom činu, a reakcija govornika 2 može biti pozitivna ili negativna gledano iz perspektive govornika 1. Model minimalne dijaloške strukture tako se sastoji od inicijalnog govornog čina govornika 1 (koji H. naziva skraćeno ISPA – *Initial speech act*) te reakcije govornika 2 (ReSPA – *Response speech act*). Ako je reakcija pozitivna, možemo govoriti o zatvorenom slijedu jer su se očekivanja govornika ostvarila prihvaćanjem govornika 2. Hundsnurscher ovo naziva dobro oblikovanim dijaloškim slijedom. U slučaju negativnog odgovora radi se o otvorenom slijedu s obzirom na to da nije postignuto slaganje govornika 1 i 2, odnosno, očekivanja govornika 1 prema govorniku 2 nisu se ispunila. Sada je na redu ili uzmicanje govornika 1 te mirenje (rezignacija) s činjenicom da nije postigao svoj komunikacijski cilj ili daljnje nastojanje postizanja svog cilja, odnosno inzistiranje.

Hundsnurscher dolazi do zaključka kako u osnovi opće dijaloške perspektive leži struktura slijeda inzistiranja. Komunikacija najviše ovisi o inicijalnom govornom

⁴ Iako ovaj model može podsjetiti na lingvistički biheviorizam L. Bloomfielda u kojem jedno od središnjih mjesta zauzima ono što se može izmjeriti i opaziti - a to je govor kao reaktivno ponašanje: “language offers a secondary stimulus-response mechanism connecting the ‘S’s of one individual with the ‘R’s of another” (Harvey 1998), teorijsko-filozofska pozadina je bitno različita u ova dva pristupa. Naime, mentalistička dimenzija, koja kao nemjerljiva nije zanimala Bloomfielda, čini temelj Hundsnurscherove teorije. Pojednostavnjeno možemo reći da se Bloomfieldova teorija odnosi na jezik izvana, a Hundsnurscherova na jezik iznutra.

činu te se može razviti u brojnim smjerovima ili može doći do prekida komunikacije.

Glavni je zadatak u analizi dijaloga otkriti dijaloške strukture krenuvši od ilokucije inicijalnog govornog čina te predvidjeti moguće pravce kretanja koji vode do slaganja u konačnici. Hundsnurscher ističe kako se ne može očekivati da će sve autentične konverzacije biti dobro oblikovane, ali se svakako smatra poželjnim imati nekakav standard za normalan slijed komunikacije kao neku vrstu heurističke smjernice.

O detaljnijoj razlici između teorije govornih činova i gramatike dijaloga bit će više riječi u četvrtom dijelu ovog rada (Predstavlja li dijaloško gledanje na jezik novu paradigmu?). Vidjet ćemo modele/podteorije koje Hundsnurscher nudi kao nadogradnju teorije govornih činova te kakav je njihov odnos prema standardnoj teoriji govornih činova.

2.6. Komunikacijski interesi govornika

Unutar teorije dijaloga analiza može krenuti i od mogućih konstelacija komunikacijskih interesa govornika. Dok dijaloge obilježava zajednička svrha, govorne čine odlikuju individualni komunikacijski ciljevi. Hundsnurscher razlikuje dva glavna tipa interesnih konstelacija s obzirom na individualne komunikacijske ciljeve govornika 1 i govornika 2: konvergentne i divergentne, gdje se konvergentni dalje dijele na nadopunjavajuće i kontributivne.

Unutar nadopunjavajućih razlikujemo: a) davanje informacija, b) poučavanje i c) savjetovanje. U svim ovim slučajevima zajedničko je da jedna strana raspolaže s više informacija od druge, a ovo su tipične situacije kada tražimo upute o nečemu, savjet ili poduku. Pod ovaj tip potpada i traženje savjeta ili utjehe.

Unutar kontributivnih razlikujemo: a) prijedloge za istraživanje problema, b) planiranje, c) suradničko istraživanje. Kontributivnim konstelacijama zajedničko je iznalaženje nekog rezultata zajedničkim nastojanjima govornika koji sudjeluju u dijalogu, a tipičan primjer je kad se pokušava zajednički riješiti neki problem, smisliti zajednički plan ili kad istraživači skupa rade na nekom istraživanju.

Unutar divergentnih konstelacija primarno razlikujemo pomirljive i nepomirljive, gdje se pomirljive dijeli na: a) pogađanje, b) pregovaranje, c) arbitražu. U ovom slučaju na samom početku susrećemo visoku razinu različitih očekivanja, a svrha je interakcije pronaći uvjete koji će zadovoljiti obje strane, dakle neka vrsta kompromisa.

Nepomirljive konstelacije dijele se na: a) kampanje, b) prozelitizam (*Bekehrungsdialoge*) i c) prepirke. U ovom je slučaju riječ o kompetitivnim uvjetima gdje se uključeni govornici ne obaziru na interese druge strane, nego isključivo gledaju vlastitu korist. Razlozi ovoj nepopustljivosti mogu varirati od čiste tvrdoglavosti do regulativnih ili ideoloških. Posebno mjesto u ovoj konstelaciji zauzimaju svađe kojima čak i cilj može biti neslaganje. Ovakvi razgovori često završe prekidom komunikacije ili, u najboljem slučaju, slaganjem oko neslaganja. U svakom slučaju, budući da se komunikacija najčešće prekida, teško je govoriti o dobro oblikovanim dijalozima kod nepomirljivih konstelacija.⁵

3. Predstavlja li dijaloško gledanje na jezik novu paradigmu?

Članak naslovljen „Does a dialogical view of language amount to a paradigm change in linguistics: Language as a dialogue“ (2005: 29–39) bavi se trima pitanjima – koji su inovacijski aspekti analize dijaloga u usporedbi s drugim pristupima u lingvističkom istraživanju, koja je uloga analize dijaloga u cjelokupnom sustavu istraživanja verbalne komunikacije, te kakve se spoznaje o jeziku mogu steći u drugim lingvističkim disciplinama uz pomoć teorije dijaloga.

3.1. Inovacijski aspekti analize dijaloga

Iako smo već ranije vidjeli osnovne razlike gramatike dijaloga u odnosu na teoriju govornih činova, u ovom članku Hundsnurscher puno detaljnije gradi svoj sustav nadovezujući se na teoriju govornih činova.

U uvodnom dijelu članka autor se osvrće na neke inovacijske aspekte analize dijaloga te razmatra pojam promjene paradigme. Pojam paradigme ovdje je shvaćen kao „specifičan koncept jezika koji upravlja lingvističkom metodologijom – povijesna gramatika, strukturalizam, generativna transformacijska gramatika te teorija govornih činova mogu poslužiti kao različiti primjeri „paradigmi u lingvistici“.“ (Hundsnurscher 2005: 29). Iako se pojam paradigme ovdje oslanja na učenje Thomasa Kuhna (1962), autor ističerazliku u pristupu paradigmi unutar humanističkih znanosti, te posebice kod teorija jezika kojima se teško može pristupiti iscrpnom eksperimentalnom metodom koja je primjerena za prirodne znanosti. Ovdje ne postoji kao u prirodnim znanostima tendencija da se odrede nerješivi problemi ili mogućnost kontrole ili bilježenje činjenica kojima bi se dokazala pogrešnost određene

⁵ Indirektnu kritiku Hundsnurscherove analize možemo vidjeti u mnogim radovima o dijalogu u kojima se šutnja ili prekid komunikacije iščitava kao poticaj daljnjoj komunikaciji, odnosno kao jedan u nizu dijaloških poteza (Burbules i Bruce 2001).

paradigme, nego je riječ o eklektičnom pristupu u kojem stare i nove teorije supostoje rame uz rame. Za razliku od prirodnih znanosti, u lingvistici je više riječ o različitim taborima u kojima je svatko sklon strastveno braniti dogme nego o homogenoj grupi znanstvenika u potrazi za istinom, smatra Hundsnurscher.

Usprkos tomu, pojavljuju se različiti koncepti jezika te se može govoriti o različitim paradigmama zahvaljujući nekim unutarnjim svojstvima općih zakonitosti, kao što je na primjer iznošenje neke bjelodane činjenice o jeziku koja za sobom povlači dalekosežne implikacije. Primjer je strukturalistička postavka da je jezik sustav povezanih jedinica na zasebnim razinama ili postavka transformacijske generativne gramatike da se jezik percipira kao generativni sustav za proizvodnju ovjerenih rečenica dok je u teoriji govornih činova jezik sustav specifičnih ljudskih radnji, obrazlaže nam autor. Odnos paradigmi u ovom je slučaju inkluzivan, dolazi do prevrednovanja domena i revidiranja činjenica. Tako se, na primjer, u strukturalizmu uglavnom bavilo „manjim jedinicama“, njihovim odnosnom i vrijednostima koje su se određivale kroz te odnose dok je transformativna gramatika zaokupljena rečenicom, a teorija govornih činova performativnom dimenzijom jezika. Prevrednovanjem činjenica počinju se isticati neki elementi koji su se u prethodnim paradigmama smatrali nevažnima pa tako pragmatika otkriva nove aspekte modalnih čestica kao indikatora ilokucijske sile (Hundsnurscher 2005: 30). Kao indikator nove paradigme, autor navodi i sposobnost uspostavljanja veza između naoko nepovezanih domena te stvaranje novih problema kojima je potrebno pristupiti novim konceptima i novim metodama. Isto tako, za uspostavu nove paradigme važnu ulogu ima i nastanak nove terminologije te prebacivanje fokusa na neke uočljive osobine koje su dosad bile pozadinski dio u razgovorima o problemima jezika.

Kao što smo već rekli, fundamentalna razlika u pristupu jeziku kod gramatike dijaloga u odnosu na druge lingvističke discipline uvid je u očitu činjenicu da ljudi ponajprije rabe jezik u nazočnosti drugih ljudi. „Nije da ljudi samo pričaju, ljudi pričaju jedni s drugima“ - ističe Hundsnurscher (2005: 30) činjenicu da su ljudi sposobni nadugačko i naširoko raspravljati, pregovarati, razgovarati, vrlo često i vrlo prirodno. On smatra kako je ova sposobnost dio unutarnje lingvističke kompetencije, možda i u središtu komunikacijske kompetencije.⁶ Gramatika dijaloga postavlja pitanje koji principi vladaju u nizanju takvih govornih činova u razgovoru;

⁶Zanimljiv je rad Dine Mehmedbegović (2008) iz područja političke lingvistike o suprotnim težistima jezične i komunikacijske kompetencije, u kojem se ističe prebacivanje fokusa s jezične kompetencije na komunikacijsku kompetenciju u jezičnoj politici. Jezična se kompetencija gleda kao elitistički koncept u kojem su samo izvorni govornici povlašteni nositelji simboličkog kapitala (Bourdieu 1991) – izvrsnog poznavanja jezika dok su svi ostali u podređenom položaju jer nikada neće dosegnuti razinu izvornoga govornika..

što je potrebno, pita se autor, kako bi se koherentno nadovezalo na nešto što je rekla druga osoba.

Hundsurscher smatra da je standardna teorija govornih činova (Searle) „vrlo usko područje,“ a i sam Searle navodi kako se na osnovi inicijalnog čina gotovo ništa ne može saznati o nizanju drugih činova u diskursu. Pozornost je usmjerena isključivo na ono što radi usamljeni govornik, prema tome, teorija govornih činova zapravo je teorija govornikova čina. Međutim, u normalnom diskursu mi se ne bavimo jednim izoliranim govornim činom, nego govorimo o govornim činovima barem dvije osobe. Dakle, zaključuje Hundsurscher, ono što nam treba jest teorija diskursa dijaloške prirode te nekakva ideja funkcionalne jedinice koja objašnjava tu činjenicu. Ova jedinica, kako je vidi autor, uprizoruje se u funkcionalnom sparivanju govornog čina govornika 1 i govornom činu govornika 2 u elementarnom ili minimalnom dijaloškom paru (već opisano), ne samo u linearnom izmjenjivanju kako to vidi konverzacijska analiza.⁷ Dakle, možemo zaključiti kako se teorija dijaloga ne ograničava samo na čin govornika nego se proširuje na sve oblike interakcije između dvaju ili više govornika.

3.2. Mjesto analize dijaloga u lingvističkom istraživanju

Hundsurscher smatra da se mjesto analize dijaloga unutar lingvističkih istraživanja može odrediti na osnovi koncepta funkcionalnog sparivanja ili nizanja govornih činova, te nam njegova tablica pomaže u vizualnom prikazu ovih suodnosa:

Tablica 1. Položaj analize dijaloga u lingvističkom istraživanju (Hundsurscher 2005: 32).

Standardna teorija dijaloga	Proširena teorija dijaloga	Teorija nizova govornih činova (Gramatika dijaloga)			Teorija diskursa
Teorija globalnih pojedinačnih inicijalnih činova govornika: Reprezentativi Direktivi Komisivi Ekspresivi	1. Teorija sustava govornih podčinova		Teorija sustava (dijadskih) sekvenci govornog čina	Teorija dijaloških tipova konverzacije	Teorija razgovora više osoba
	2. Teorija sustava sekvencionalno zavisnih govornih činova (teorija reaktivnih poteza)	Teorija sustava elementarnih (dijadskih) dijaloga	Teorija monoloških sekvenci govornog čina		Teorija institucionaliziranog tipa komunikacije ⁸

⁷ Analiza konverzacije polazi od individualne razine govora (već opisano) stoga Hundsurscher odbacuje njezinu znanstvenu utemeljenost..

⁸ Npr. sudsko ispitivanje.

Deklarativi	3. Teorija sustava funkcionalno ekvivalentnih oblika iskaza				Teorija medijske komunikacije (radio, televizija)
Teorija činova teksta			Teorija sustava kompleksnih tipova teksta	Teorija sustava tipova teksta	

Zanimljiva je i Hundsnurscherova teza kako se u lingvistici širenje područja proučavanja može prikazati kao sustavni napredak od manjih k većim jezičnim jedinicama kao objektima znanstvenog istraživanja (od fonema prema morfemima, od morfema prema riječima ili leksemima, i onda dalje prema frazama ili rečenicama i na kraju prema tekstu). Rane su se gramatike teksta uglavnom temeljile na sintaktičkim pojmovima, navodi autor, dajući primjere Harwegova i van Dijkova pristupa tekstu (gdje je Harweg na tekst gledao kao na povezivanje rečenica prema principu pronominalne zamjene, a van Dijk kroz opreku duboka/površinska struktura). Autor ističe kako je većini lingvista trebalo vremena da prihvate kako tekst ima svoju vlastitu organizaciju koja se ne može izvoditi iz sintaktičkih principa.

Teorija govornih činova u tom je pogledu predstavljala novotariju jer je zagovarala da se „rečenice i tekst ne gleda samo kao strukture nego kao sastavne dijelove čovjekovog djelovanja“ (Hundsnurscher 2005: 33). Tako je tradicionalna strukturalna lingvistika označena lokucijskim činom (dobro oblikovana rečenica na fonološkoj, morfološkoj i sintaktičkoj razini) i propozicijom. U teoriji govornih činova predmet proučavanja postala je ilokucija dok gramatika dijaloga zapravo punopravnu važnost daje sugovornikovu (su)djelovanju u konverzaciji – dakle perlokuciji.

Hundsnurscher smatra kako Searleovo „esencijalno pravilo“ dobro ilustrira teoriju govornih činova s obzirom na to da se jasno vide odnosi između:

- a. uvjeta iskaza (relevantnih faktora komunikacijske situacije),
- b. oblika iskaza (funkcionalno prihvatljivih načina koji postoje u jeziku kako bi se izveo određen govorni čin) i
- c. ilokucijske svrhe rečenice

Međutim, on zaključuje kako je standardna teorija govornih činova ipak bila nedostatna kad je riječ o onome što se događa u konverzaciji. S obzirom na svoju univerzalnost ona ipak ne uzima u obzir razlike u funkciji koje se pojavljuju u autentičnom diskursu svakodnevnog jezika u različitim prirodnim jezicima. Zaključuje kako je potrebna proširena teorija govornih činova (*Extended speech act theory*) koja u biti razrađuje tri važna aspekta standardne teorije govornih činova te razra-

đuje tri podteorije: *teoriju ilokucijskih podtipova*, *teoriju nizova zavisnih govornih činova (reaktivni potezi)* te *teoriju funkcionalno ekvivalentnih oblika iskaza*.

Manjkavost u podjeli na izravne govorne činove Hundsnurscher nastoji ispraviti svojom *teorijom ilokucijskih podtipova*. Smatra kako bi direktivne, komisivne, reprezentativne i ekspresivne govorne činove trebalo podijeliti u konkretnije govorne činove. Kao primjere za direktive navodi: zahtjeve, prohtjeve, molbe, naredbe, zapovijedi, zadatke, poduke, upute.

Hundsnurscher zatim navodi primjere govornih činova koji nisu primjereno objašnjeni standardnom teorijom govornih činova te je proširuje *teorijom nizova zavisnih govornih činova (reaktivni potezi)*; daje primjere opravdavanja (ovisno o prethodnom ukoru ili optužbi), prigovora (ovisno o prethodnoj izjavi), priznavanja (ovisno o prethodnoj tvrdnji), inzistiranja (ovisno o prethodnom poricanju). Ono zbog čega ovi primjeri izmiču analizi *standardne teorije govornih činova* posebno je mjesto koje zauzimaju u nizu govornih činova. Centralna je domena ove teorije sustav tipova reaktivnih govornih činova koji se događaju na drugoj, trećoj ili četvrtoj poziciji u dijalogu te su uvjetovani specifičnim govornim činom s inicijalne pozicije.

U trećoj teoriji koja se spominje, *teoriji funkcionalno ekvivalentnih oblika iskaza*, autor pred sintaksu stavlja zahtjev za eksplicitnim prikazom odnosa između individualnih govornih činova i jezičnih sredstava koja stoje na raspolaganju za izvedbu određenog čina unutar nekog jezika. Odnosno, upućuje na problem koji smo već spomenuli; kojim se iskazima u određenom jeziku mogu izvesti određeni podtipovi npr. direktiva; zapovijedi, zahtjevi (naveli smo primjer za govorni čin zahtjeva).

Dalje u tekstu autor određuje mjesto teorije dijaloga u odnosu na standardnu teoriju govornih činova i proširenu teoriju govornih činova. Smatra kako teorija dijaloga stoji između ovih dviju teorija te navodi karakteristike po kojima se ona razlikuje od već spomenutih teorija. Za razliku od teorije govornih činova, teorija dijaloga uzima u obzir eksplicitan odgovor sugovornika kao konstitutivni aspekt verbalne komunikacije te za osnovnu jedinicu komunikacije ona uzima dvočlani govorni čin - govornikov iskaz i sugovornikovu reakciju (minimalan dijalog).

3.3. Podteorije teorije dijaloga

Teorija dijaloga sastoji se od najmanje četiri podteorije, koje autor navodi sljedećim redom: *teorija minimalne dijaloške strukture*, *teorija specifičnih dijaloških nizova govornih činova* (zajedno s taksonomijom osnovnih dijaloških tipova), *teorija*

nizova monoloških govornih činova (za koju autor smatra da je dobra osnova tekstne lingvistike) te na koncu *teorija kompleksnog diskursa*. Autor ovdje dodaje i *teoriju strategija diskursa* kao teoriju koja objašnjava posebne strategije koje govornici slijede kako bi osigurali optimalne rezultate u verbalnoj interakciji.

U daljnjem dijelu članka, autor detaljnije objašnjava svaku pojedinu podteoriju. *Teorija minimalne dijaloške strukture* kreće od toga da inicijalni govorni čin, bez obzira na ilokucijsko obilježje, može naići na pozitivnu ili negativnu reakciju sugovornika. Ako se neka reakcija ne može jasno opisati kao pozitivna ili negativna, onda se ona kao takva mora analizirati kao zaseban govorni čin, smatra autor. Autor navodi tri razreda neodređenih reaktivnih govornih činova: onaj u koji spadaju činovi koji se odnose na formiranje odluke, činovi koji se odnose na izbjegavanje odluke te oni koji se odnose na protu-inicijativu, tj. kada se na inicijativu reagira drugom inicijativom. Iz ovih načela proizlazi pet tipova minimalnog dijaloga koje Hunsnurscher grafički ovako prikazuje:

Tablica 2. Pet tipova minimalnog dijaloga (Hunsnurscher 2005.)

1. potez (govornik 1)	2. potez (govornik 2)	3. potez (govornik 1)	4. potez (govornik 2)	5. potez (govornik 1)
1 Inicijalni govorni čin	Pozitivna reakcija	∞		
2 Inicijalni govorni čin	Negativna reakcija	Reznacija	∞	
3 Inicijalni govorni čin	Negativna reakcija	Inzistiranje	Pozitivna reakcija	∞
4 Inicijalni govorni čin	Negativna reakcija	Inzistiranje	Negativna reakcija	Reznacija
5 Inicijalni govorni čin	Negativna reakcija	Inzistiranje	Negativna reakcija	Inzistiranje

Drugi primjer koji autor detaljnije obrazlaže odnosi se na specifične nizove dijaloških govornih činova, a njihovo klasificiranje proistječe iz inicijalnog govornog čina. Tako razlikujemo nizove opravdavanja u kojem je inicijalni čin bila optužba, zatim nizove nagodbe, u kojem je inicijalni čin bila ponuda, nizove argumentacije u kojem je inicijalni čin bila tvrdnja, nizove poduke u kojem je inicijalni čin bio upit, nizove rješavanja problema u kojem je kao inicijalni čin naveden prijedlog te nizove savjetovanja u kojem je inicijalni čin traženje savjeta. Autor smatra kako mogući potezi i protupotezi, prije nego što se postigne komunikacijski cilj, stvaraju koherentne obrasce nizova dijaloških govornih činova. To su sljedeći obrasci: objašnjavanje gdje je cilj sugovornikov pristanak, cjenkanje gdje je cilj dogovor, savjetovanje gdje je cilj da se dobije savjet i prihvaćanje savjeta, rješavanje problema

gdje je cilj iznalaženje i prihvaćanje rješenja, poduka gdje je cilj ovladavanje nekom zadaćom.

Taksonomija dijaloških tipova predstavlja posebno područje istraživanja u domeni dijaloških konverzacijskih tipova, a glavno joj je težište na interesima sudionika, tj. ciljevima koje žele postići konverzacijom te uvjetima u kojima određena konverzacija teče. Detaljan pregled ove taksonomije prikazan je pod naslovom Komunikacijski interesi govornika.

Unutar diskursa, monološki se obrasci isto mogu analizirati kao dijalog u kojem nema preuzimanja reda kao u klasičnom dijalogu, nego, kako navodi autor, jedan govornik sam anticipira misli sugovornika u diskursu, a kao primjere autor navodi pripovjedni diskurs i empatički diskurs. Autor zaključuje kako se diskurs monologa može heuristički derivirati iz implicitne dijaloške strukture koja leži iza njega.

U svakodnevnom govoru posebne se sekvencije govornih činova rabe kako bi se postigli različiti kompleksni i sofisticirani ciljevi djelovanja. Autor daje primjer različitih sekvencija govornih činova koji su potrebni kako bi se ostvarili ciljevi trgovanja.

U trećem dijelu članka autor analizira pristup sintaksi kroz dijalošku analizu, iako navodi da je to samo ilustrativan primjer kako dijaloška analiza kohabitira s drugim lingvističkim disciplinama. Autor analizira tri primjera njemačkih rečenica kojima se izriče jedna te ista tvrdnja. Hundsnurscher smatra da se tradicionalna sintaksa bavi gramatičnošću tih rečenica dok pragmatički pristup postavlja pitanje koliko se govornih činova te kakvi se govorni činovi mogu proizvesti korištenjem složenih tipova rečenica. Ako više od jednog, onda se postavlja pitanje kakav je odnos među tim rečenicama. Autor razrađuje tezu analizom složenih konstrukcija kao monoloških iskaza diskursa s dijaloškom pozadinom, tako se za oblik iskaza kao što je uzročna rečenica kao komunikacijski interes uzima obrazloženje, za kondicionalne oblike izricanje uvjeta, za instrumentalne rečenice – informiranje o uvjetima, za komparative rečenice – isticanje sličnosti.

Međutim, ovo je samo jedno od rješenja, ističe autor. Ono ne odgovara na pitanje zašto postoji toliko različitih oblika iskaza u nekom jeziku za “pristanak“ te ne objašnjava što upravlja njihovom uporabom. U dijaloškoj perspektivi odnosi se među složenim rečenicama ne mogu objasniti samo sintaktičkim strukturama već se u obzir mora uzeti cijela fenomenologija komunikacijskih situacija te mogući oblici iskaza koji s njima koreliraju.

Autor zaključuje članak mišljenjem kako se možda i ne može govoriti o novoj paradigmi, ali postoji niz inovacijskih aspekata dijaloške analize koje smatra bitni-

ma za reorijentaciju u lingvističkim istraživanjima.

4. Zaključak

Hundsnurscherove spoznaje o jeziku predstavljaju zanimljiv doprinos lingvističkim istraživanjima. Iako je riječ o očitoj činjenici da se jezik rabi u konverzaciji između barem dvoje ljudi, i malo manje bjelodanoj, da se i unutarnji monolozi mogu sagledavati kao dijalozi čovjeka sa samim sobom, radi se o bitnom pomaku u odnosu na prijašnje teorije. Brojnim primjerima Hundsnurscher potvrđuje tezu o nedostatnosti standardne teorije govornih činova te detaljnim i sustavnim pristupom nadograđuje teoriju koja je uvelike obilježila modernu lingvistiku.

S druge pak strane, primjeri koje Hundsnurscher daje deduktivno su izvedeni, a ne rezultat proučavanja stvarnih govornih situacija, što otvara prostor za validaciju njegovih tvrdnji. Iako se Hundsnurscher često ograđuje od teze da se cjelokupna ljudska komunikacija može sagledavati kroz modele koje nudi, on ipak ne smatra fatičku komunikaciju prototipnom:

As long as “conversation” is taken to be mainly small talk in leisure ambient, this seems plausible in a way, but then the question may be allowed why this type of communication should be thought of as the prototype of language use. (2005: 63)

Iako navodi da postoje obilni dokazi kako se naša komunikacija sastoji od strukturiranih razgovora (dogovora, transakcija, informiranja, poučavanja), vrlo je vjerojatno da je velik dio komunikacije fatički usmjeren. Uzmemo li svrhovitost (prema kriterijima koje navodi Hundsnurscher) kao jedan od osnovnih pokazatelja ovjerenosti dijaloga - cijela fatička komunikacija može se dovesti u pitanje. Odnosno, model u kojem je komunikacijski cilj održavanje komunikacije ne nalazimo u modelima koje nudi Hundsnurscher. Stoga možemo zaključiti kako je pitanje osnovne svrhe komunikacije - a to je samo održavanje komunikacije - posve zanemareno u gramatici dijaloga.

Isto tako, postoje radovi u kojima se tišina – nešto što prekida komunikaciju i što u Gramatici dijaloga pripada u neovjerene dijaloge – iščitava kao „dijaloški potez“ (Burbules 1993) jer se odbijanjem sudjelovanja u dijalogu također šalje poruka, odnosno stvara značenjsko polje (i to poprilično jako) što govori da „sam oblik komunikacije ne može odrediti što jest, a što nije dio dijaloga“ (Burbules i Bruce 2001). Upravo zato što gramatiku dijaloga ne zanimaju stvarni dijalozi, ona ne vidi koliko prekid dijaloga ponekad znači uspostavljanje pravog dijaloga (prekidi pre-

pirka s ciljem da se razgovori nastave u uvjetima kad se zaista mogu nastaviti - emocionalno neobilježenim).

Uz sve navedeno, još jedna kritika ovakvom apstrahiranom pristupu jeziku dolazi od činjenice da komunikacija udvoje velikim dijelom teče neverbalnim putem. Gramatika dijaloga ne iščitava ironiju koja se da vidjeti i na banalnim primjerima kao što je recimo neki izolirani isječak komunikacije u kojem govornik 1 kaže Volim te, a govornik 2 odgovara: Ma i ja tebe, gdje se uz određenu mimiku može izreći potpuno suprotan stav. Dakle, na semantičkoj razini mi vidimo ovaj dijalog kao kontributivan (iako rječca *ma* može ukazati na ironiju, to nije nužno), on je na ilokutivnoj i perlokutivnoj razini divergentan (prepirka) i zapravo je riječ o svađi i možda i prekidu komunikacije. Analizi dijaloga kao i svakoj drugoj teoriji jezika usmjerenoj na jezik kao proizvod pravila izmiču nepredvidljivosti i kompleksnosti jezika i iščitavanja značenja baš zbog bjelodane činjenice koju Hundsnurscher ističe - da se jezik upotrebljava između ljudi. U knjizi *The Study of Language*, u poglavlju o pragmatiki, George Yule (ibid, str. 119–120) posvećuje velik prostor ljudskom licu i utjecaju koje ono ima na značenje iskaza, što isto govori o manjkavosti gramatike dijaloga, upravo zbog zanemarivanja svih čimbenika koji određuju uporabni kontekst.

Isto tako, s filozofskog stajalištaa gledano, dihotomija univerzalno/partikularno koja leži u podlozi gramatike dijaloga (dubinski dijalozi nasuprot pojedinačnih primjera koji su predmet konverzacijske analize), koja ju isto povezuje s generativnom gramatikom Noama Chomskog, uvijek predstavlja klizak teren i često vodi u smjeru koji je u partikularnome neodrživ. Općenito je paradoksalno da pojam ne/ovjerenosti dolazi od teorije koja kao svoj predmet uzima dubinske dijaloge (dakle univerzalne matrice koje se nalaze u pozadini svih dijaloga) dok u tim matricama neovjerenost zapravo ne postoji jer Hundsnurscher nudi idealne modele koji uvijek funkcioniraju (kao heurističke smjernice) dok neovjerenost postoji na razini *performancea*, one razine jezika koja njega izrijekom ne zanima. Činjenica je da neovjerenosti postoje u partikularnom i one su uglavnom više pravilo nego iznimka, a dijalozi se najčešće prekidaju, ali iz mahom paralingvističkih razloga o kojima je nemoguće pisati u okvirima bilo kakve formalne lingvistike. Stoga Hundsnurscherovi idealni modeli ne mogu služiti kao korektiv jer ne uzimaju u obzir one čimbenike zbog kojih se dijalozi urušavaju dok su, što je u konačnici najbitnije, ti isti (paralingvistički) čimbenici zapravo presudni i kad dijaloge kategoriziramo kao uspješne ili neuspješne. Na koncu, u dihotomiji univerzalno/partikularno teško je ne postaviti pitanje koliko idealizam generativnog pristupa predstavlja univerzalnost.

I zato kad Hundsnurscher piše da „se analizom semantike i pragmatike ne može oteti dojamu da vlada metodološka zbrka i da je komunikacija među lingvistima vrlo teška“ (2005: 65) zapravo pogađa bit prirode jezika i izgledni nikada potpuni uspješnih analiza kojima je cilj usustaviti njegovu neodredivost, a zadatak koji stavlja pred gramatiku dijaloga da „pokuša pomiriti ove pristupe“ („Characterising speech“) čini se kao cilj koji stalno izmiče. Međutim, važno je napomenuti kako je i sam Hundsnurscher svjestan ograničenja mentalističkog pristupa jeziku, što je vidljivo u njegovoj ideji povezivanja gramatike dijaloga s teorijom djelovanja američkog filozofa N. Reschera i vrijednosti koju cjelokupni kontekst (tko govori, što, kako, gdje i zašto) ima u razumijevanju jezika.

Bibliografija

- Bahtin, M. [1930] (1981). *The Dialogic Imagination: Four Essays*. (ed. Michael Holquist. Transl. Caryl Emerson, Michael Holquist). Austin – London: University of Texas Press.
- Berlin, Lawrence N. (2007). Bridging the Atlantic. Berlin, Lawrence N., ed. *Theoretical Approaches to Dialogue Analysis*. Tübingen: Niemeyer, 1–12.
- Bourdieu, Pierre (1991). *Language and Symbolic Power*. Cambridge: Polity Press
- Burbules Nicholas C., Bertram C. Bruce (2001). Theory and Research on Teaching as Dialogue. Richardson, Virginia, American Educational Research Association, eds. *Handbook of Research on Teaching, 4th Edition*. Washington, DC: American Educational Research Association, 1102–1121.
- Chomsky, Noam (1964). *Current Issues in Linguistic Theory*. The Hague: Mouton
- Derrida, Jacques (1968). *Of Grammatology*. Baltimore – London: Johns Hopkins University Press,
- Green, Mitchell (2007). Speech acts. Zalta, N. Edward, ed. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. <http://plato.stanford.edu/entries/speech-acts/>.
- Harvey, Kalin R. (1998). Bloomfield, Korzybski, and the meaning of language science: A tale of two scholars. Diplomski rad, Sveučilište u Alberti. http://kalin.jefferson.org/ba_thesis/index.html.
- Hundsnurscher, Franz (2005). *Language as dialogue u Studien zur Dialoggrammatik. zu seinem siebzigsten Geburtstag zusammengestellt und herausgegeben von Götz Hindelang und Youngsook Yang*. Stuttgart: Verlag Hans-Dieter Heinz – Akademischer Verlag.
- Hundsnurscher, Franz (2007). Principles of dialogue grammar. Berlin, Lawrence N., ed. *Theoretical Approaches to Dialogue Analysis*. Tübingen: Niemeyer, 61–77.
- Joseph, John Earl, Nigel Love, Talbot J. Taylor (2001). Austin on language as action. Joseph, John Earl, Nigel Love, Talbot J. Taylor, ur. *Landmarks in Linguistic Thought*

- II: The Western Tradition in the Twentieth Century.* (History of Linguistic Thought). London - New York: Routledge, 91–105.
- Kuhn, Thomas (1962). *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Mehmedbegović, Dina (2008). Miss, who needs the languages of immigrants? A study in attitudes and values attached to bilingualism in England and Wales. Doktorska disertacija, Institute of Education, University of London.
- Wittgenstein, Ludwig (1974). *Philosophical Grammar*. Oxford: Blackwell.
- Yule, George (2006). *The Study of Language*. Cambridge University Press.

Adresa autora:

Sveučilište u Zagrebu
Hrvatski studiji
Borongajska 83d, 10 000 Zagreb
kbilicmes@hrstud.hr

DIALOGUE GRAMMAR: A THEORETICAL OVERVIEW

The aim of this paper is to present the theory of Dialogue Grammar (Dialoggramatik) proposed by the German linguist Franz Hundsnurscher. The first part of the paper provides the basic concepts and the tenets of the Dialogue Grammar and the way it is related to Generative Transformational Grammar and the Theory of Speech Acts, while the second part is concerned with the issue (addressed by Hundsnurscher himself) whether this theory of dialogue amounts to a new paradigm in linguistic research. In the concluding part of the paper the author provides her view of the presented theory.

Keywords: dialogue; dialogue grammar; speech acts.